

Somogy megyei múzeum
Képrojezi adattár

NA-1

Gyűjtő: Dr. Harszsi Lajosné

Gyűjtés ideje: 1957.

Tartalom: Balatouberény manószobája

14 lap — rajz — fénykép

1. kitérő — rota

Iratgyűjtő

MSZ 5617

PAPIRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

Földrajzi mutató: Balatouberény
Barátság: XXXIII.

Levegőzárás retek 1955. júli 20.
1988. et. április 15. napj
atrazárás 1988. május 15. napj
Képrojezi adattár
Levegőzárásból 1 kitérő
alé

1.
NA-1

II/1/1

BALATONBERENY
KÖZSEG ES KÖRNYEKE
MONOGRAFIAJA

140.
2 tőr.

Összeállította:

Fr. Huszár Lajos ny.
tanár

I. A lakóhely nevének, elhelyezkedésének és nagyságának vizsgálata.

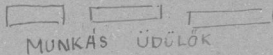
Balatonberény állítólag már a bronzkorban és a rómaiak idájében a keszthelyi kultúrához hasonló leletekkel bírt: Balaton és környékét ismertető könyv szerint: / Tehát lakott terület volt. Balatonberény község története visszanyúl a XIII. és XIV. század éveibe. Az 1332-37 évi pápai tizedjegyzék Fanch Berenc néven említi első ízben, s állítólag a század végéig a községet egy francia eredetű főúr birtokolta. Az egykori okiratok 1348. Berend, az 1400 évek elején ismét Fanch Berend néven említi. Noha valószínű a község neve 1348. is Fanch Berend volt. 1490. bizonyos Gordovai Fanch Jenos hagyatékhhoz tartozó birtokok közé sorolták. Valószínű tehát, hogy a francia főúrra való utalások alaptalanok és a község ettől a birtokostól kapta a nevét. 1464. Battyáni Alapi András földesúr a helységnek azt a részét, amelyet zélogban bírt Gordovai Fanch Gáspárnak adta. Szintén 1464. Gordovai Fanch Péter itteni birtokait a Cseyai család nevére iratták át. 1535. évi adólista is Fanchékat nevezi meg mint birtokosokat. 1550. Fanch Ferenc övezgyé. 1583. Török Istvánné volt. Az 1563. évi török kincstári adólistajomban Faisz Bereny alak fordul elő, majd 1580-ban kiirt defterben 15 adóköteles ház van. 1598. Kanizsa várához tartozott. Egy 1703-as összeírás Fanch-Berény néven említi, mint Zankó Miklós és Boldizsár birtokát. A múlt századtól kezdve azonban a mai névhez szerepel. 1726-ban gr. Harrach család a tulajdonosa. 1733-ban veszi tulajdonába gr. Hunyady család, akinek tulajdonát képezte Berény legnagyobb területe 1945-ig. 1945-ben a grófi földet kormányzatunk a dolgozó népek adta át.

Balatonberény község a Balaton DNY. csücskén, a Balaton szintje fölött mintegy 15 m. magasságu fensíkban terül el. Letelepülésre kiválóan alkalmas volt ez a vidék, mert a bár szinte állandó jellegű erős és hideg északi szelek az túlnyomó részében végigsöpörnek rajta, a Balaton közelsége miatt halálszatra kiválóan alkalmas hely volt, azonban magas fekvésétől fogva erdőszöktől minden tekintetben biztosított. Ugyancsak a magas fekvésénél fogva mély kutak és ha nem is valami különös, de megfelelő ivóvíz áll a lakosság rendelkezésére. Megenlíten, hogy Balatonberényben a legjobb ivóvíz kb. a falu közepén az ugynevezett Zsidódombi kutban van. A többi kutakban általában eléggé édes vizek vannak.

A Balaton felé tartó vízfutások a legrégebb időktől fogva nyomott-hagytak a község arculatának felszínén. A keszthelyi régészek a Nagymező utcában római korokból származó vízvezető csöveket találtak, amely körülnény a terület ősidőktől való lakottságát bizonyítja. Állítólag a mai Főutca is meder volt valamikor, amely a Cifrakapu felőli vizek részét vezette le a község legdélibb részén a Majornak nevezett területen a Balatonba. A község főutcája a mai Kossuth Lajos utca. ED. irányu mintegy 1,5 km. hosszú. Az utca északi végétől dél felé a falu belsejébe haladva mintegy 160 m. hosszú emelkedés halad át az ut., ahol két utca: a Petőfi utca / régi néven Duruga / jobb felől és a Béke utca / a régi villasor / balfelől törkölök bele. Innen enyhén emelkedve víz tovább az ut déli irányba, végig a községen. Mintegy 500 m-nyi ut után balfelől egy harmadik utca Irányi Dániel utca / volt Tanárok utcája / nyílik belőle, amely a tenetű érintésével a község területét elhagyja és a község keleti határában húzódi dűlőutban folytatódik. A főút tovább halad és a templom mellett víz el, majd kb. 200 m. után kiválik belőle a falu másik legnagyobb utcája a Szabadság utca, / volt Hegy utca / amely majdnem olyan hosszú mint a Főutca. Sőt a szőlőhegy felé számos dűlő-utra, csepésra ágazva hatalmas területeket ölel fel.

Alaprajzi jellegét tekintve a község utócs falu.

BALATONBERENY KÖZSEG ALAPRAJZA

MUNKÁS ÜDÜLŐK

STRAND

SCABAD FÜRDŐ

PARK

757. ORSZÁGOS MŰ UT

K.T.SZ. ÜDÜLŐ
OVODA RENDEZÉS
BEKE U.

DETFŐI SANDOR U.

TANACSH.
Posta

FÖLDM.SZ.

TEMETŐ

JRÁNYI DANIEL

BAJCSI-ZSILINSZKI U.

NAPSUGAR U.

EGESZS.H

KOSSUTH LAJOS U.

KULTURH

ADY ENDRE U.

TÜZOLTÓ SZERTÁR

SZABADSÁG U.

DOZSA

GYÖRGY

JÓZSEF

ÁTTILA

TANCSICS M.

Balatonberény területe mintegy 1.5 km. négyzetterületű. A külterület DNY. része lapályos, rége óta ez a rész náda, zsonbékos terület volt, s a község a halnos és lápos rész peremén épült. A Zala környéki berek lecsapolásával hatalmas területek váltak hasznáhatóvá. Így a Csalló, valamint a községtől 1.5 km-re nyugatra az országtól délre fekvő ugyanevezett Ré.

A múltban a község határa nagyon kicsi volt, mert nyugaton a lápos síkság művelésre alkalmatlan volt, délen pedig nagy erdők húzódtak a község közelében, uradalmi tulajdonban. 20-25 évvel ezelőtt ugyan az erdők egy részét az uradalom kiirtatta / a mostani Sztalin részt / de ez nem sokat változtattott a mostoha helyzetben. Hiszen a falu lakosságának nem sok haszna származott a megnövekedett földterületről, legfeljebb többet robotolhatott a földesurak, répaegylenlékekkel, kapálásokkal, aratással. Ezen csak a demokratikus földreform tudott segíteni.

Az a község a szomszéd községhez való területi viszonyát illeti, a kelet felé való terjeszkedés Balatonberény községének nagy jövőt biztosítana. A Balaton partja kelet irányban rétes, puszta terület, kiépítésével a község rengeteget nyerne a nagy üdültetés és idegenforgalommal kapcsolatban. A főút déli vége az ugyanevezett Misa uttal / 2 km. / egyenesen a Balatonszentgyörgyi főútvonalra vezet. A két községet, tehát ennek a 2 km-es utnak a kiépítésével összevonni is lehetnek / jelenleg földút, nagy esőzések és hóolvadások után járhatatlan / A lekövezése a község áruforgalmi szempontjából igen kívánatos volna, mert míg Balatonberénynek csak vasuti megállója van, addig Balatonszentgyörgy kitűnő teherpályaudvarral rendelkezik.

Balatonberény a vasut segítségével Nagykanizsa-Budapest, Balatonszentgyörgy-Somogyzsobi vonal / minden felől könnyen megközelíthető, / legközelebbi nagyobb település a közelmúltban városná nyilvánított Keszthely. A 15 km.-re fekvő város a község számára jó áruforgalmi lehetőségeket biztosít. Ide a vasuton kívül szétfoltozott műút is vezet, amely Budapestről kiindulva az egész Balatont megkerüli. Áracsorei forgalom tekintetében hasonló a helyzet Marcalival is, amely vasuton mintegy 18-20 km-re fekszik a községtől.

A Járési székhely Fonyód / Azelőtt Marcali volt / Megközelítése igen könnyű. A 25 km.-nyi távolságot a sűrűn közlekedő személy és gyors vonatok igen rövid idő alatt megteszik. Az aszfalt út is élénk itt. A megyei székhelyt Kaposvárt is könnyen elérhetjük a naponta többször közlekedő vonatokkal. A vonatjáratok különösen sűrűek nyáron. A község gazdasági vérkeringését lebonyolító utak közül legjelentősebb a Budapest - Keszthely - Keszés - Budapest műút, amelyről fentebb szóltunk, valamint a Nagykanizsa, Kaposvár kövesút, amely a község mögött NY.D. irányban vonul. Igen fontos út még a közelmúltban elkészült és a községtől 2 km.-re délen húzódó Budapest-Nagykanizsai korszerű betonút, valamint a Balatonszentgyörgyöt és Balatonberényt összekötő 2 km-es földút. / L ! fent / Balatonberény és környéke 4.536.06 kh. területen fekszik.

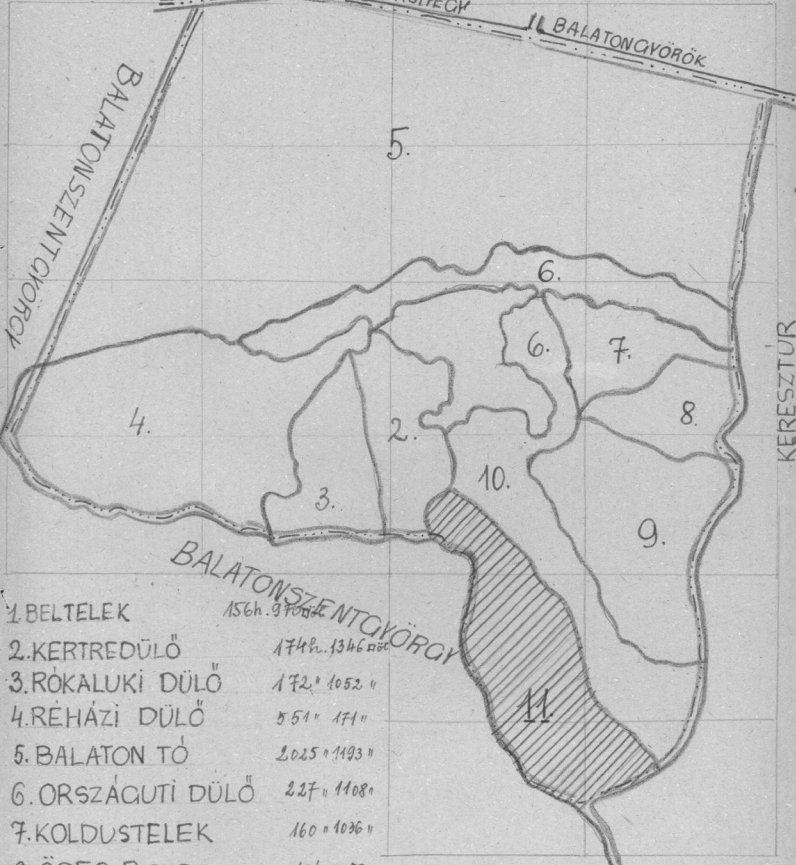
II. A lakóhely természeti földrajza.

A lakóhely felszíne mint általában a Balaton déli partja sík. A partvonalat lapályos, emelkedésektől mentes terület. A község keleti részén a Balaton parttól mintegy 250-300 m-re K.NY. irányban átlag 18 m. magasságban a Bokros dombjai húzódnak. Érdekes és érdemes megfigyelni ezeket a partokat. Itt még a Balatoni medencében fokozatosan visszavonult tenger dolgozott, mert a község keleti határában ezeknél a partoknál a maga nemében páratlan tengeri maradványok találhatók. A legérdekesebb az, hogy a partok szakadékok rétegei között 10-15 m. magasán tengeri kagyló rétegek húzódnak. Tehát itt a hely egykori tengerfenék jellege kétségtelenül bizonyítható mindazokkal szemben, akik a dombokat a szél által idehordott homoknak minősítik. Viszont annak ellenére, hogy a bokrok és fák és más növények a földet úgy, ahogy megkötik, alig képzelhető el az, hogy a laza, homokos kőzeten miaz-

BALATONBERÉNY Területe: 4536 h.

HATÁRA, DÜLŐI

GYENESDIÁS // YONYARCVASHEGY // BALATONGYÖRÖK

1. BELTELEK	156h. 970 ^{1/2}
2. KERTREDÜLŐ	174h. 1346 ^{1/2}
3. RÓKALUKI DÜLŐ	172 " 1052 "
4. RÉHÁZI DÜLŐ	551 " 171 "
5. BALATON TÓ	2025 " 1493 "
6. ORSZÁGUTI DÜLŐ	227 " 1108 "
7. KOLDUSTELEK	160 " 1036 "
8. ÖREG BOKROS	124 " 88 "
9. DERÉK HEGY	357 " 1312 "
10. SOMOSI ERDŐ szántó	299 " 590 "
11. SOMOSI ERDŐ	285 " 3704 "

BALATONBERÉNY TERÜLETI MEGOSZLÁSA.

SZANTÓ	1067 h	556 □ öe
KERT	27 "	764 "
RÉT	357 "	119 "
SZÖLŐ	192 "	1270 "
LEGELO	443 "	792 "
ERDŐ	284 "	218 "
NÁDAS	7 "	78 "
UTAK, UDVAROK	2155 "	931 "

tuló és szinte függőlegesen leszakadó partok hogyan állhattak ellen az évszázadokon át oly hathatósan működő és romboló északi szél munkájának. Dehát a tények beszélnek. A szél állandó, a partok viszont állnak, bennük a tengerienek vonulatokat bizonyító kagylórétegekkel. A szemben lévő parton pedig betonkeménységi kékgagyárrétegre kővesedve szintén milliószenára hever a következő formájú tengeri kagyló:

2 cm - 8 cm - ig

A Bokros / Kiserdő szakadékok / nyugati irányban lejt az ugynevezet Két folyó hid / vizgyjtő árok/ mely két árok vizét gyűjtötte össze, a faluból és a hegyekből ömlő vizeket. Innen pedig a községig újra emelkedik.

A tengerszint felett 122 m-en fekvő Balatonberénynek legalacsonyabb része az egykori árterület a Csalló / emlitve a lecsapolással kapcsolatban/

A község területén húzódó völgyek iránya általában északdéli, irányu és magas vízállás esetén lefolyása van az alig 20 m-re fekvő Balatonba. Vizmunka folytán keletkezett a hegyekben vonuló Döngös ut és a Szabadság utca végén kezdődő Balatonkereszturi hegyen átvonuló Hegyi ut. Ez az ut is jól láthatóan folyómederhez hasonló bevágódás. Ami a mesterséges felszín alakulás illeti Balatonberényben erre is találhatunk példát. A községtől mint egy 2 km-re Nyugatra kitülő minőségi, betonkészítésre alkalmas homokbánya fekszik, 6-8 hektár, mint a közelmúltban kiküldött szakértők vizsgálata megállapította, az ország egyik legjobb betonkavicss kitermelő helye, s a múlt évben Balatonszentgyörgyön működött Betonútépítő Vállalat sokezer m³ kavicsot termelt ki innen az ujonnan épített Nagykanizsai betonúthoz. A községtől keletre a tengerlerakódásából létrejött szakadékos terület pedig - szintén szakértők véleménye szerint - téglagyár számára volna igen alkalmas. Bár féltő, hogy a község közvetlen környékének festői képét ez a körülmény nagyjábólulása esetén nagy mértékben lerontaná. Az igazi szép vidékek ugyis sajnálatosan ritkulnak már pedig a szép sokszor hasznosabb mint a hasznos, különösen üdülés, s idegenforgalom szempontjából.

Ha a község egyes részeinek elhelyezését vesszük vizsgálat alá, mindjárt megállapíthatjuk, hogy az előbb említett Döngös nem az illető ut döngölt voltjáról kapta a nevét, hanem kissé rehezzen érthető módon onnan, hogy a hegyhát és a külső hegy közötti medence formájú mélyedés / 10-12 m./ a hangokra erősen reagál, s viszhangot észlelhetünk.

Az ugynevezett Bokros a fensikön terül el, régente szegényemberek elhanyagolt földterülete volt, amelyet a földesuri robot következtében megművelni nem tudtak, s így itt egy vadon-bokros terület jött létre. Ezért hívták Bokrosnak, a Balatonfelőli legmagasabb részét pedig Koldusteleknek.

A Csalló m végét a török időkbel nyerte. A Petőfi Sándor utca és a Balatonpart között egy 6 m. mély szakadék húzódik, amely DöNY-ra a Réházi dűlőig tart, valamikor nádas volt. A törökök elbujva ide a szakadék alá innen csalogatták ki a népet, egyrészt lemszárolták, a többit pedig foglyul elvitték.

Réházi dűlő elnevezése a rómaiak idejéből adódik. A rómaiak idejében révház volt, s onnan maradt az az elnevezés Réházi dűlő.

Somosi dűlő Balatonberénytől DNY-ra fekszik, legnagyobb része erdős rész, valamikor sok somfa volt az erdőben, azon a részen, amelyiket kiirtottak és szántóföldé alakítottak át, innen kapta elnevezését..

Földréngésre az utóbbi időkben nem volt példa környékünkön. Emberbemlékezet óta az egyetlen földréngés az 1930-as években volt, de csak 2-3 percig gyenge földlöképes voltak észlelhetők, úgyhogy a falon a képek is mozogtak.

2./ A község és környéke éghajlatának vizsgálata.

A községben az éghajlat az időjárás törvényszerűségeivel, valamint sajátosságos eseteivel egyáltalán nem foglalkoztak, sem régen, sem manapság. Kenyszeres megfigyelésről nem beszélhetünk.

A hőmérséklet ugyanazon évszakban is rendkívül ingadozó. A Balaton nyílt vize felől fújó északi szelek a legtikkasztóbb nyári meleget is hihetetlenül rövid idő alatt is lehűti. Természetesen ez a körülmény ritkán képes befolyásolni az évszak hőmérsékletét.

Számos hosszú hideg télre emlékezhetnek vissza a község lakói, a hideg telek közül különösen említésre méltó 1929, 1939, 1942. és 1955. A hőmérséklet - 29-33 C. körül mozgott és az ériési hőtömegek számtalan akadályokat gördítettek a forgalom közlekedés útjába. A múltévi hidegek pedig még többszörösen eleven emlékek ahhoz, hogy hosszabbban volna érdemes velük foglalkozni.

A legtikkasztóbb nyár 1951-ben volt úgyszólván egész nyáron nem volt csapadék egy-két futózáporon kívül, s a gabonafélék és egyéb termények ezt igen megsínylelték.

Wayhe tél volt 1949. és 1950. tele, 1949-ben csak január végén kezdett télre emlékeztető hideg támadni.

Hívás nyarokról - az idei nyárnak a legjobb akarattal is alig nevezhető év szakot leszámítva nem igen beszélhetünk. Még talán 1949. nyara volt kissé hűvösebb a szokottnál.

Ami a fagyveszélyt illeti községünkben a fagnak legjobban kitett területet a Kétfolyó és a Csalló, Ré. A kétfolyó széljársának erősen kitett húzatos terület. A Csalló, Ré pedig alacsony fekvésű mély részek. Itt vannak általában a fagyócepotok, azonban olykor még a kertek alatt is pusztít a fagy.

A Bokros, Hegyhát, Sztalin és a magasabb fekvő területek legkevésbé érzétek meg a gyakori fagyok hatását. Balatonbényében ez nem jelent általános veszélyt. Azonban mégkevésbé jelentene, ha a lakosság tevékenyebben próbálna védekezni ellene. A fagyveszélyes területen a kritikus időben tüzeket kellene rakni egymástól nem messze fekvő távolságban, s a veszély elmúltáig ügyelni arra, hogy senki ne hanyagolja el a védekezést, mert ez hoz eredményt. A papasztalatok azt mutatják, hogy a szőlőben kb. 20-nre rakott tüzek igen jól megóvták a szőlőt a fagytól, míg a szórványosan, rendszertelenül rakott tüzek nem segítettek.

A leginkább szőlőtermeléssel foglalkozó lakosság szőlőit a magasabban fekvő területekre telepíti, mivel itt a fagyveszély alig fenyeget /Bokros, Hegyhát, Sztalin/ A Bokrosi rész szőlőtermelésre egyre kevésbé válik alkalmasá, s a filoxera elharapódzott, leginkább az oltvány szőlők állják meg a helyüket. Egyrésze szántó és rét, de gyümölcsstermelése is igen jelentős.

Nyári téli gyümölcsöket egyformán termelnek. Az előbbit a nyaralók kedvéért, az utóbbit pedig piacozás céljaira, s saját használatukra.

Csapadékról feljegyzések nincsenek.

Csaknem minden nyáron előforduló jégesők vonulata általában Bokros, Hegyhát keresztúri és ujlaki hegy irányában húzódik. A lapályosabb részek, valamint Sztalinnak nevezett terület ritkán kap jéget.

Széljárás.

Balatonberény a szó legszorosabb szó értelmében huzatos terület. Ugyyszólván állandó jellegűek a Balaton zalai partján fekvő hegyekből fújó északi szelek. Kora hajnalban már feltámad a könnyű szél, majd egyre erősödik. Délben és a kora délutáni órákban a legerősebb, majd este felé elcsendesül majd néha késő délután már enyhe déli légáramlás érezhető. Ez természetesen leginkább csak nyárra vonatkozik, mert tavasszal, ősszel és télen már dühöngőnek a hatalmas északi szelek, amelyek gyakran hatalmas viharra fújhatnak. Érdekes, hogy a viharok és esők, vagy a Keszthelyi sarokból, vagy DNY az ugynevezett Rohaklak felől, ahogy ezt a nép ezt a vihart és esőket így ró égtálat aljuk be talán először jelezte.

Az egyik legerősebb vihar amire emlékeznek 1953. nyarán dühöngött, nem tartott valami sokáig, de ugyyszólván percek alatt támadt. Aki nekem beszélt róla motorcsónakkal érkezett éppen vissza Badacsonyból ragyogó napsütésben, amint a Keszthelyi partra pillantott, ugylátta, mintha sírú fűgöny takarta volna el a partot és a levegőben cikklóra emlékeztető zugas támadt. És valóban amint kikötötte a csónakot a partról kb. 30 méterre álló cölvekre épült kabina mellé már utonérte a vihar. Még mielőtt kiért volna a partra. A levegőben szédítő sebességben keringve éjig kacsakaringózáva vágatott a vizen keresztül egy forgószél által felszívott por vagy víztől cser. A kabina pillanatok alatt rapottyára tört, az illetőt a vihar a földhöz vágta, - lehetséges, hogy egyike volt Európában támadó cikklonoknak?

3./ Vizrajz.

Balatonberény a Balaton partján fekvő település, melynek patakok nincsenek a község területén. A Bokrosi dombok Balaton part felőli oldalán a község állomásától 2 km-re keletre egyetlen kicsi kifolyás, forrás-féle található. A Balaton a község előtt 5,5 km. széles. Vizválasztó vonalnak a Hegyhátat nevezik. Lapos terület a Balaton közvetlen partja.

A kutak víze - enyhén szőlva jobb is lehetne - a tóparti kutak 2-3 m. mélyek ivásra vizik nem alkalmas. A dolgozók állama az 5 éves terv k. részében gondoskodott ezen a helyen értéki kútról. A faluban a kut mélység átlag 10 m. de vannak 25 m. mélységi kutak is. A víz kemény ezért sok a stru más ember a faluba. Érdekes, hogy az egyik háznál a víz szinte ihatatlan, az utca másik oldalán párját ritkító jó ivóvíz van, helyesebben mondva iah iható.

Esők alkalmával a víz a falu keresztül fut a Balaton irányában. Időszakos vízmosások helyek a Hegyhát és a Kétfolyó.

A Balaton magas vízállása miatt a parti rétek 1947. nyarán egészen az országútig víz alatt álltak. A víz olykor az országúton is átfolyt. Ez az utóbbi időben előfordult legnagyobb áradás.

A vizrajz és gazdálkodás történeti kapcsolatáról csak annyit, hogy a községben a halászat apáról fiúra szálló hagyományos mesterség. Bámulatos ügyességgel rendelkezik a falu férfii lakossága. A Balaton óriási lehetőségeket nyújtott a halászáshoz kitünően értő, tapasztalt lakosságának.

A mélyen lapos területeken régen csak sás, káka és egyéb hasonló vízi növény burjánzott. Az utóbbi időben megkezdték ezeknek a területeknek kony hakertek, veteményeskertek céljára való felhasználását. A paprika, uborka, paradicsom, és egyéb hasznos vetemény pompásan megterem benne. Kétségtelen, hogy megfelelő árkolással, lecsapolással kimeríthetlen kincseskertté lehet ne varázsolni ezt az elhanyagolt területet.

4. Természetes növényzet és állatvilág.

Balatonberény határában délkeletnyugati irányban nagy erdők húzódnak, Balatonberényhez 162 kh. községi, 186 kh. urasági erdő tartozott. Jellegetes

fői: a cser, / tulayomó részben/ kevés fenyő, akácos bikkós. A faluban vadgesztenye is van, amelynek termesztésére a talaj igen alkalmas.

b./ Gyógynövények: Podonmenta köhögés ellen és kellésekre használják, ökörfarkkúró / vizelethajtó/, ezerjófű / gyomorifájás/ fehér malyva / köhögés ellen/ békarokka / hasmenés ellen / gyiszvirág / szivbajjellen/ csuszóka /gyulladáss sebekre/ kakukfű / köhögés ellen/

c./ Gombafajták: Csirkegomba, ceiperkegomba / Shapyon/ ayulgomba, galambgomba, tuskógomba, kucsmagomba, esernyógomba, vargánya, /aratási, ózsi vargánya, Uifrakapu környékén szarvasgomba, Szt.Vendel gomba, Giva gomba/fakó

b./ Gyomnövények: Balatonparton, bogács, szamerkenyér. A megművelt földeken kaszírva és más szúrós gyomfajták. A szőlőterületeken tikhur és a népművelés élő zsirosfű.

Érdei állatok: Szarvas, kihalt félben, óz is, Nyul, az utóbbi időben vaddisznó kb. 30-40 db. Háború előtt a Huszady grófoknak nagy fácanszenyészete volt amely a háború következtében elpusztult és most már csak maradványaik élnek Csekély számban fogoly és fűrj istállítható. Róka ellenben a gyom elszaporodott és nagy károkat okoznak a megmaradt vadállományokban.

Csuszómászók: Zoldgyíkok, siklók, madarászokgyók, vipera miacs.

A vadászat csak kiváltságosok szórakozása volt egykor. Ma a dolgozó nép közül többnek van vadászfegyvere és engedélye, s így munka után szívesen űzik a vadászat sportját. Ezenkívül egyszer-kétszer hajtévadászatot is rendeznek. Majd a Kultúrótthonban zártkörű vadászvacsorákon megvitatják a vadászati év eredményeit, hiányosságait és a terveiket a jövőre nézve.

A természetes növényzettel kapcsolatban az ember által előidézett változást az erdővel megfeszített területeken kultúránövények elszórt termesztése jelenti.

5. Talaj.

A Balaton talajféleségei homok, agyag, L! a fenti tengerikagylókkal maradványt, kavicsos, homokos agyag, vörös agyag. Legjobb termőtalaj Bokros, /minden termesztésre kiválóan alkalmas./ Sztalma különösen szőlőtermesztésre kiváló gyengébb termőtalaj: Ré-i földek, kavicsos homok.

III. A lakóhely története.

A község eredetére első birtokosaira nézve utalok a monografiának I. fejezetében I. pontja alatt tárgyalt adatokra. A község lakossága sem 1848-ig, sem azután nem oszlott meg, sem vallási, sem nemzetiségi téren. Római katolikus színmagyar község volt és ma is az, / két három zsidó, evangélikus, református családdal több sohasem volt faluakban / Népeség szaporodása az idők folyamán egyenletes évi 18-25 születés, 14-20 halálozás, mellett 1848-ban a község igen sok lakója csatlakozott Kossuth Lajos hadseregéhez, s a jobbágyságnak felszabadítást érthető örömmel üdvözölték. A gazdasági helyzetre kivándorlásokra, robotra, dézsmára a népsűrűségről fejezetben térünk ki.

A dolgozók a Tanácsköztársaságban új világ kezdetét látták. A féktelen háború alatti elnyomás alatt halottak itt-ott az oroszországi munkásmozgalomról és a magyar Tanácsköztársaságról az orosz példa nagy követőit látták.

A Horthy rendszer 25 éves uralma alatt a szegényparasztság helyzete ismét kétségbeesítővé vált, a Nagyatádi-féle földreform próbálkozásai csak újabb terhet róttak a parasztságra. A gróf csak egy részt adott le földjéből, természetesen vagyonszállás ellenében.

A gyári munkához való orientálódás nem valami nagy mérvű, inkább a környéken működő különböző építkezési vállalatok vonzák a lakosság egy részét és az állandó munkaalkalom fokozza a község lakosságának életszínvonalát.

A földbirtokmegosztásról szólva megállapíthatjuk, hogy község földjeinek tulajdon részét mintegy 58-60 %-át a Hunyady grófok birtokolták. A paraszt általában 3-4 kh. földön tengette életét, a lakosság egy bizonyos százaléka uralgási cseléd és szellér volt. A demokratikus földreform tette csak lehetővé, hogy a föld valóban azé lehessen, aki megműveli és a község gazdasági élete igazán akkor vált fejlődésképesé. Termelőeszközök fejlődéséről még nem igen beszélhetünk, mert egyénileg dolgozó parasztjaink földjén komoly nagy gazdasági gépek nem dolgoznak. Közös gazdálkodás ezideig még nem volt, de reméljük, hogy ez a probléma hamarosan megoldást nyer. Traktor állomás a faluban nincs, Marcali Gépállomás látja el a falut szántás, vetés idején traktorral, amely évről-évre mindig több munkát lát el a faluban fel szabadítva a fogatokat.

Népzsűrűség. Balatonberény község lakóinak száma 1927 az utulókat és a nem állandó lakókat nem számítva. A születések száma átlagosan évi 25, a szaporodás ennek ellenére igen lassu, pedig egykőről általában nem beszélhetünk a község területén, leszámítva azt a 4-5 családot, ahol egyetlen gyermek van, vagy egy sincs. Az egyke oka a birtokmegosztásban keresendő, vagy a házastársak betagságában.

Mint már fent is megemlítettük a lakosság zöme uralgási cseléd, agrárproletár volt a multban. A földbirtokosoknak robotoltak és munkaséltük folyamán szükös kis telkeket, házat kapartak össze maguknak. A mostoha viszonyok ellenére aratósztrájkokról nem tudunk. A nép inkább dolgozott, bár az agrárproletárság helyzete a háboru előtti világszerte dúló gazdasági válság és konjunktura idejében szörnyű volt. A sztrájkoknak egyébként sem lett volna értelme, mert a földesur Hont és Nógrádmegyéből hozott somnát és részes munkásokat, mihely a nép béremelést kezdett kérni. Ilyenformán ugyszólván éhhalálra voltak ítélve a filléres napszámért kénytelen nincstelenek, de a törpe birtokosok is nyomoruságos kenyéren éltek. A középparaszttság ugy próbált segíteni helyzetén, hogy az államtól, bankoktól kölcsönöket vett fel, s egyre romló anyagi viszonyai következtében a kölcsönöket visszatéríteni nem lévén képes, ingó és ingatlan vagyonát szántalan esetben elárverezték és ő is lekerült az agrárproletárok közé. A zsirosparaszttság nem igen érezte meg a válság éveit, anyagi alapjait megtudta őrizni hiszen 86 fillérse napszámért ugyszólván igyen minden munkát elvégeztek helyette.

A földreformnak 1945-ig legidősebb a Nagyatádi-féle volt ugy ahogy nevezhető, de ez is olyan mesze semmi, fogd meg jól volt, mint azt fentebb említettük. A parasztság köréből többen kívándoroltak Amerikába. Balatonberényből Angyán Mária, Szekeres Ferenc, Kovács József, Jandó Kálmán és még pár ember próbált szerencsét az új világban, de bizony ugy látszik, hogy az sem különbözött sokban a régi világtól, mert az első világháboru után fele megjött az utolsó pedig 1938-ban tért vissza / Kovács Józsefné /

Mint az egyke tárgyalásánál mondtuk, a szaporodást a mostoha birtokviszonyok gátolták. Egy gazdának 3-4 kh. földje van. Ha három négy gyerek osztozik rajta mindegyiknek már csak 1 kh. jut. Mit csinálnak akkor az ő utódai ugy gondokoztak a régiek. A demokratikus földreform nagyobb földterületek juttatásával oldotta meg ezt a rendkívül kényes kérdést. Igy az egyke ma már ismeretlen fogalom nálunk, s a gyermekéldás védelme szempontjából a Népköztársaságnak a magzatelhajtás ellen hozott határozat döntő jellegű volt és az, hogy akinek nincs földje azok nem a nép lenézettjei és elhagyatottjai hanem államunk igenis minden dolgozói vágyó fiatalnak hóna alá nyul és kereseti lehetőséget ad.

Életforma. Azt hiszik, nem szükséges bővebben részletezni azt az ég és föld különbséget, amely a mulban a földbirtokosok és a parasztság életviszonya között fentállt. A grófok pompás kastélyokban laktak, a dolgozók pedig nyomorúságos tömegszállásokon tengették elkeseredett életüket. Igazán ráillett erre az életre József Attila jellemzése "Ezernyi fajta népbetegség, szapora csecsemőhalál, érvasság, korai öregség, elmebaj, egyke és sívárv biat, öngyilkosság, lelkirostság, mely hitetlen és csodára vár." Az orvost a patikát senki sem tudta megfizetni. Rongyos öltözékek leszakadozott testikről, de ugyanem tellett, annak ellenére, hogy a lakosság gazdagnak nem mondható tiszta otthonok, barátságos háza, deris udvarok viragai hívogatják az embert emerre jár. A gyermekek tiszták, jó kedvűek, látszik rajtuk a gondozottság és az, hogy már törődnek az étellel, amely az övék lesz. Jó hatásuk a nyaralók is, mert hozzájárulnak a város és falu közötti különbség eltüntetéséhez, s hogy ugyanazja beoltják a kultúrát községükbe.

/: Művészegyüttés alkalmával előadott gyönyörű néptáncok, énekek / Balatonberény előtt annak jórészt ennek következtében nagy távlatok nyílnak a jövőben a még további fejlődés felé, az életformák, életszínvonalat tekintve. A népbetegségek ma már nem találhatók nálunk. Egészség-ház létesült és a körzeti orvos hetenkint az öldrakereszes védőórával együtt egészségügyi tanácsot tart, gyógyszerellátással segít a lakosságnak a legdrágább kincs az egészség megvédésében. - a község jövődelmát az üdültetési akció is nagy mértékben növeli. Egysz több család kapcsolódik be a nyaraltatási mozgalomba. A Balatonpartján korszerű üdülőkét létesít a nép állama. Az üdülőkétl nyugatra, közvetlen a Balatonpartján egyszerű kertészetet lehetne létesíteni, tekintettel a mély fekvésre.

A mulban egy kereskedő volt a faluban / Lóvi, majd László / később azután négy / Tóth Imre, Tikos Ernő, Tóth József, Gulyás Imre, Kovács Lajos, Gulyás Kálmán, Verb József és Bakó Róland. Kisiparos lb van a kereskedőkön kívül a faluban.

Téplálkozás minden igényt kielégít, az egészség követelményeinek megfelelő. Az öltözékdés terén sajaos már elttint a régi jellegzetes somogyi népviselet s a városi típusu ruhákkal váltotta fel. Szeriatem az a falu és a város köze ledésének, hanem is valami jelentős, de mégis érezhető árayoldala. A tájak vidékek jellegzetes viselete átadja helyét a szürke igazi eredetiséget nélkülöző tucaterunak.

Benépesítés. A község 80 %-a uradalmi robotos volt, idemőültek földhözjutottak. A betelepültek inkább nyugdíjasok, dolgozók akik egy-egy házat vettek a Balatonpartján, aztán itt maradtak. Egy-két nagyobb villa volt, amelyek most munkás üdülők, s amelyekben közel 5-6 ezer dolgozó váltotta egymást tiznaponkint. Nem beszélve arról, hogy milyen tömegek fordultak meg vasár és ünnepnapokon fürdőtelepházán. Volt olyan vasárnap, pl. amikor 8.000 vasárnapi vendég volt a Balatonpartnak, a szövetkezeti vendéglőnek pedig ugyanakkor 20.000.- frt. forgalma aznap.

Svájkérdés nálunk nincs. Hasonló a helyzet a délszláv kérdésnél is. Az itt ott leteleplilt délszlávok teljesen felszívódtak. pl. Vilisicsek.

Cigánylakosság. A község déli végén az erdő alatt putrikban lakik 6-7 cigány család. Tikos ér, Holládról, Komarvárosról vándoroltak ide 30-35 évvel ezelőtt. Itt már rendezettebb viszonyok között élnek mint régi helyeiken. Kóborlásaikkal felhagytak, s a legtöbben vállalatokhoz szegődnek munkásnak. Orsós József MÁV. pályamunkás. Bogdán György építőipari dolgozó, Orsós György és Ferenc pedig pásztorok, Orsós Ilona ipari tanuló Ujpesten. Gyermekeiket rendszeresen iskoláztatják, a gyermekéldés igen nagy gyermekeiket annyira szeretik, hogy ez szinte már majomszeretet. Erkölcsi életük tiszta. A nő és a férfi viszonyánál semmi rendellenes vonás nem található. Egy eset fordult elő, hogy egyik házasság cigány viszonyt folytatott egyik lánnyal, erre rájött a

cigány közösség összejötték és maguk hozták ítéletet a blücs cigány férfi fölött, mely szerint köteles elmenni rögtön férjét keresni a leány számára és férjhez adni a lányt, a költségeket, terheket viselni, a lánynak viszont férjhezmenése után csak évek múlva és nagyon indokolt esetben szabad volt vissza jönni. Kár hogy közeli rokonok hezsoadnak össze, így az utódok szellemi és testi fejlődése nincs biztosítva. Legtöbb gyermeke Orsós Sándornak van 10, felesége 1954-ben anyakönyvján eredmél és pénzjutalommal 1.400.- ft-al lett megjutalmazva.

IV. A gazdasági élet földrajza.

A községet éghajlata, talaja, csapadékellátása leginkább szőlőtermelésre teszi alkalmassá, de a gabonánövények, kapasnövények, ipari növények, gyümölcsösök is jól fizetnek. A földek túlnyomórésze mintegy 35 % gabona, szántó és szőlő. A szőlőt mér a község legősibb lakói is előszeretettel termelték, mert a Balatonközeli dombokon napos, enyhe lejtőkön igen jól beír a szőlő és az Othelló, Burgondi, Rizling félék évről évre gazdag termést hoznak. A bortermelés a környező falvak és vidékek érucseré forgalom kiszélesítése és a lakosság jövödelmének emelése szempontjából is figyelemre méltó. A szántó földeken a gabonák dominálnak, ipari növények közül legfeljebb a cukorrépát lehetnek megemlíteni. Len és kenderféléseket kisebb mennyiségeket termelnek, pedig kellene, mert a községtől alig 6 km-nyire fekvő fennkpusztai kenderfeldolgozó révén a községi jövödelmen méginkább növelhető lehetne. A

A mezőgazdasági szakmíveltség nem annyira az újabb tudományos fejlődés, mint inkább a hagyományos és régi földművelési tapasztalatok alapján áll. Szakvo nalon sokat jelentenek állanunk által kiadott könyvek, Szabad Föld téli és ték előadásai melyek felvilágosítják a dolgozókat arról, hogy kevés földön hogyan tudnak nagyobb anyagi eredményeket elérni. Pl. 1 kh.-kint 10-12 q buza átlagtermés felel meg melynek ára 2.900.- frt. / 1 q buza 240.-ftsza badpiaci ár/ 1 kh. kender termése 7.000.- frt-os jövödelmet biztosít a dolgozóknak.

Hézipar, malomipar és szeszipar nem lévén ezeknek a mezőgazdasághoz való viszonyáról nem beszélhetünk. Amár hivatalos szeszfőzde mködött a községben, s az őszszel újra mködni fog. Ez a szeszfőzde barackból, szilvából, körtéből, cseresznyéből és egyéb a községben bőven termő jóminőségű gyümölcsből, valamint törkölyből és söpröböl pálinkát gyárt. A mezőgazdasági növények területi elosztása alkalmasan csoportosítva ésszerű és szükséges. Sajnos ilyen rendszerrel a községben nem igen találkozunk. A Sztálini terület kötött talaj, kapasnövényeknek alkalmas, a parti mély részek rétnak és konyha kertészeti számára, a dombok szőlőnek, a sük naposmezők gabonának és egy gazdasági növényeknek.

Kertészeti, piac, szőlészeti, bor.

A lakosság kerti vetemény jórészt piacra termeli. Reggelenkint széntalan dolgozóparaszt asszony viszi be aruit 12 km.-re fekvő Keszthelyi piacra. A község jövödelme hatalmas mértékben emelkedett a piacra való szállítás következtében. Hiszen Keszthely nagy idegenforgalmu népes üdülöves, ahol percek alatt felvásárlják a faluról beszallított friss termékeket. A szőlőtermelés, valamint főleg a bortenelés jórészt piacra dolgozik. A borfajták igen jók. A fent említett othelló, sasza, rizling és burgondi fajta borokon kívül sok féle szőlő és borféleség található erre. Bár a fentiek a leggyakoribbak. A bort tisztán és szakszerűen kezelik ezért a bor minden idejében kiválóan élvezhető. Pl. Vannak olyan emberek, akik a nohát úgy ki tudják kezelni, hogy a borszakértők rizling gyanánt elviszik. A szőlő dombokon kis pinceszékházak állnak, ahol a bort tárolják. A préselés így szintén itt történik általában a szőlő színhelyén. Érdekesek itt megemlíteni a régi préseket /Gulyás István /

Állattenyésztés.

Az állattenyésztés ugyanolyan régi, mint maga a község, a leggyakoribb és legértékesebb állat a szarvasmarha, ló és sertés. Jelenlegi állomány marha 210 db, ló 160, sertés 96 anyakoca és ezek szaporulatai. Sertésugyszolván minden háznál tartanak ugyszolván legalább egyet. Az utóbbi évek alatt mind többen kezdtek hozzá a juh és birka tenyésztéséhez, 40-50 db. És mind népsze-
rőbbé válik a kecske mint fontos háziállat. Rengeteg háziállatot tart a lakosság a hus pótlására. Egy-pár helyen galambot is tartanak. Az állatokra komoly gondot fordítanak és hozzáértő gondos pásztorok őrzik őket a legelő kőn, amelyek a Balatonparton terülnek el. A legelők értékesnek alig mondhatók, rendkívül sovány, vékonytáplálék nélküli mindegyik. Az állatok hazatérve nagy örömmel esnek neki a takarmánynak. A téli takarmányozás tűrhető. Nyárról összegyűjtött széna lucerna és egyéb szalastakarmányok mellett az állatok feltáplálására a község 2 silóödröt létesített, egyenkint 100 m³-es. Ezzel az állatállomány egyrészének takarmányozása megvan oldva. Abrakos 16 Balatonberényben nem igen fordul elő. Leginkább az ugyanevezett fuvarozók nál.

A község lakossága a mezőgazdasági munkákat / szántás, fuvarozás, igavonás / a cséplés kivételével mindent állati erővel végez. Mivel gépesített mezőgazdaságról nemuk még nem lehet beszélni, így igazán nagy szerencse ez az állatállomány a község számára. Érdekes, hogy a tehének mostoha legelőviszonyok mellett is aránylag elég jól tejelők. És a tej minősége elég jó. 4.5000 l. tejet megad egy-egy tehén évente a tej zsírtartalma eléri, sőt meghaladja a 3.8 %-t, tejsziazsirtartalma pedig a 33-35 %-g. A község tejbeadási terve 98 ezer liter.

A kis állattenyésztés igen fellendült, baromfi kacsa, kevesebb liba, pulyka. Egy családnál van gyöngytyúk. A baromfivések azonban igen gyakoriak. Ez évben már kétszer volt oltás. Államunk gondoskodott az állatok egészség védelméről. A tojáshozam nem mondható bőségesnek, oka abban keresendő, hogy nem okszerűen etetik a baromfiakat. Fő táplálékuk a kukorica, amely csak akkor se gitezé elő a bőségesebb tojáshozamot ha több fehérje tartalmú táplálékot is kevernének hozzá.

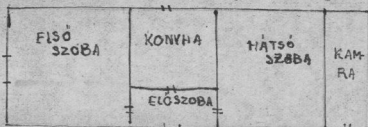
Érdőgazdálkodás. A népidemokrácia tervgazdálkodása a községi érdőgazdálkodás terén is megmutatkozik. A községből számosan dolgoznak Balatonszentgyörgy felé eső működő fakitermelő vállalatnál. A fásítás is megindult a község határában, szántalan facsemetét ültettek és nevelnek, amelyeknek elültetése társadalmu munkával történt. Nagyon szép munkát végeztek ezen a téren az utgörök 20.000 db. facsemetét ültetett el a község lakossága, a legelőn. Fafeldolgozó üzem a községben nincs. A kitermelt fát a Balatonszentgyörgyi állomásra szállítják el feldolgozásra. A legközelebbi fafeldolgozó üzem Keszthelyen van. / 12 km. /

Közlekedés szállítás. A község uthalózata sűrű, a falut átszelő utakon kívül igen fontos a község előtt elfutó Budapest-Nagykanizsa / Keszthely országút, valamint a községtől délre húzódó Nagykanizsai húzódó új betonut, a főszállítási irány régen is, ma is Keszthely és Marcali, valamint Balatonszentgyörgy, ahol a lakosság terményeit jól értékesítheti. Fő kiviteli cikk gyümölcs, szőlő, bor, kukorica, burgonya. Az utak mai állapota kifogástalan csupán az országút Feképuszta, Keszthely szakaszára ferde rá egy alapos javítás. A szállítás módja kizárólag állati vontatás, s vasut. A vasut 1900-as évek vége felé épült. A vizeszállításnak Balatonpartjának sekély volta miatt nem nagy jövője van, hoha tavaly hajó kikötés tervét vették tervbe a berényi parton. A községi utak betonozása, vagy legalább lekövezése üdvös volna, mert az őriási por és sár az egészségre és a közlekedésre zökkenő-mentességére igen káros.

V. Kulturális élet.

A multban a műveltség tekintetében hatalmas volt a különbség az uri osztály és a dolgozó nép között. A dolgozó nép kezében csak az irodalom legalacsonyabb válfaja a ponyvairodalom jutott, amely leginkább elterjedt és legnagyobb népszerűségnek örvendett az ifjúság és a lakosság körében. Volt ugyan egy könyvtár, melyet a Földművelésügyi Minisztérium fellgyelete alatt használhatott a lakosság, amely körülbelül 80-100 kötet könyvet tartalmazott, ezek között szépirodalmi egyáltalán nem volt. Ma a dolgozó nép állama községinknek 40 kötetes népkönyvtárat adományozott. Ebben a könyvtárban az irodalomnak minden válfaja megvan, s pár fillérért minden dolgozó képezheti művelheti magát tovább.

Jellegzetes építkezési stílusról nem igen beszélhetünk, a volt grófi kastély bizony egyáltalán nem hasonlít kastélyokhoz képzeletben alkotott fogalmakról

Iskolánk multjáról 1898-ból van hivatalos feljegyzés /: jegyzőkönyv:/ 1898. ban egy tanerő volt Brezsák Ilona, akit a jegyzőkönyv szerint egyhangulag kiáltottak ki. 1899-ben jelzi a jegyzőkönyv Zeller János nevét 4 képezdei osztályt végzett tanítót választottak egy évre. 1900-ban két tanerő van. Itt Milla Istvánt mint kántort említi a jegyzőkönyv. 1905-ös jegyzőkönyv szól a gyermekek iskoláztatásáról. Itt két tagozatba osztja az osztályokat, 1-3-4 és 5-6 osztályt. A harmadik tantermet és tanítói állást 1913. III. 27-én szerzik meg. A harmadik tanerő ugyan megvan ebben az évben, de tantermet úgy bérelnék egy évre. A tanterem építéséhez a polgári község nagyban hozzá járul, mert az egyházközség egymagában nem tudta volna felépíteni. Érdekes hogy hogyan fizetik a helyettest. Pl. 1913-ban Stanicz László megbetegszik, helyettesítésével Sáringer Ilona tanítónőt bízzák meg, ennek rendes kiszabott fizetést nem adnak, hanem minden tanköteles után csak 3-3 forintot szavaz meg az egyházközség.

1919-ben 1056-as tanfelügyelői leirat jelzi, hogy tekintettel az iskola túlszuffaltságával állami tanítót küld le, csak jutányos kossztról és szállásról gondoskodik az egyházközség. Leküldött tanítót elutasítják, mert vallási szempontból nem felel meg, evangélikus.

Harmadik tanítói állása az iskola 3000 korona fizetést és ugyanannyi háborus segélyt szavaz meg. A törvény a hozzájárulást 900 koronában állapítja meg az egyházközség ezt megadja. Az iskola 1924-től kezdve készít külön költészetést. Az iskola kiadását 9000000 koronában állapítják meg, ezen összeget az állami egyenesedő formájában hajtják be. 1928-ban engedik át először üdülő gyermekeknek az iskola két tantermet. 1940-ben kap új nagy ablakokat az iskola 2800.- pengős költséggel, ugyanakkor eszközölnék javításokat a kántor lakásán.

1945-ben megváltozott a helyzet, a dolgozó nép átvette a hatalmat és ezzel az iskoláról való gondoskodást is. 1946-ban Hosszu Lajos igazgató szerzezi meg a környékben az első 8. osztályos általános iskolát. Ez be is indul. 1947-ben, a háboru előtti három tanerővel szemben 5 tanerővel. Természetesen ez azért volt így lehetséges, mert az állam minden tanter részére 60-80 %-os államsegélyt adott.

1950-51-es tanévben a háromtantermes iskolát felváltja a hat tantermes új iskola, amelyet a dolgozó nép adott a tanuló ifjúságnak. Természetesen az iskola állapota akkor még nem volt teljesen kielégítő, nagyobb alakításokat ez év folyamán eszközöltek. A felszabadulás óta az iskola 149.000.- frt be-

ruházási hitelt kapott. F. évben 30.000.- frt van előirányozva tatarozásra. Jelenleg 7 tanerő működik, névszerint Jung Antal igazgató, Jung Antalné tanítónő, Cserszegi Ferenc tanító, Musitz László tanító, S. Zóbel Istvánné tanítónő, S. Hosszu Lajosné tanítónő, Vízkeleti Dezsőné szaktanár, 7 tanerős iskolává 1951-ben alakult. Az osztálymegosztások, illetve tanulócsoporthoz a következőképpen oszlanak meg 1-3, 2-4, és a felső tagozat teljese szakosítva.

Államunk az iskola felszereléséről is gondoskodik különösen az 1953-as és 1954-es tanévben nagyon szép fizikai és egyéb felszerelést kapott. Ugyancsak 1953-ban kaptuk a tornaterem felszerelését is. 1951-ben Rigó Lajos tanácsnok utánjárásával falunkban ovoda létesült. Az ovodába járók száma kb. 30-32. Az ovodát vezeti Gáts Tiborné és mellette mint dajka Hollanda Sándorné működik. Az ovoda berendezése, felszerelése, 12.000.- frt-ba került, amit szintén az állam adott.

Az ovodával kapcsolatban 1953/54. nyarán a dolgozók életének megsegítése céljából a nyári hónapokra napközi otthont indítottak be. Ide heti 10.- frt-os hozzájárulással minden dolgozó gyermekét felvették, aki még a hét életévt nem töltötte be.

Az analfabétizmus nem volt nagy %-u. 1944-ben 12 analfabéta volt, 1954-ben 6. Ezek is felszámolás alatt vannak.

1951-ben Kulturházat kap a falu 18.000.- frt-os beruházással, ahol az ifjúság esténként összejöhet és ingyen olvashatja folyóiratokat és hallgathatja az előadásokat. 1951-ben nagyon fellendült a kultúrellet Rigó Lajos az akkori tancselsnök nagyon mellé állt a fiatalságnak és minden lehetőséget megadott arra, hogy az ifjúság kultúrsumóját kielégítse. 1951-ben Halász József volt a Kulturház igazgatója. Az ő vezetése alatt indult meg az első nagyobb lépés a versenyek felé. 1951-ben csoportunk megnyerte a III. helyet a megyei táncosok között. 1951-ben már színjátszócsoporttal is szerepelt a balatonberényi DISZ ifjúság a megyei versenyen. 1954-ben kiváló színjátszó csoport alakult kik a megye legjobb színjátszó csoportjának lettek minősítve, ezt a jó helyezést Illyes Gyula "Faklyaláng" című darabjával érték el. Ugyancsak 1954-ben a bábjiátság terén is a megyében a legjobb eredményeket érték el. A színjátszócsoport vezetője Dr. Kállai János volt, a bábjiátság csoportja Gáts Tibor és Gáts Tiborné öcnő, kik különösen még kiváltak a bábok készítésében. Hat tagból álló táncscoportunk is szerepelt a járási versenyen. Jelenleg a Kulturház vezetője Jung Antal igazgató, aki szívvel lélekkel az ifjúság mellett harcol a kultúráért.

Továbbtanulás terén az ifjúságnak nagy százaléka indult el. Középiskolában van 28, főiskolában egyetemen 10 iparitanuló s.

Mint tömegszervezet a DISZ keretén belül a Sportegyesület a legerősebb. A község kiváló labdarúgó csapata több ízben nyert megyei versenyt, említésre méltó az asztalitenisz és nagyon jó sakksapattal rendelkezik.

VI. Az öt éves terv eredményei.

Községünk az öt éves terv keretében számtalan juttatásban részesült. Az előző fejezetben megemlített kulturális vonatkozású juttatások: Ovoda, / 12.000.- / Iskola / 149.000 / Kultúrotthon / 18.000.- / villany / áll.hozzájárulás 180.000.-ft/ Mozi, könyvtárs, mélyfürású kut / 2.800.-ft/ szövetkezeti üdülők / volt Hungária és Tenger szállodák/ új üdülők, melyek most épülnek 85 szobás új strandház 380.000.-ft, szövetkezeti pékség 60.000 ft, új hullaház és fel szerelése 3.000.-ft, egészségház 2.000.- ft partvédelem 180.000.- strandpádok 38.000.-, vasuti átjáróval szembeni volt mocsaras terület feltöltése, parkosítása, 27.000.- frt. Gyermekehitan 2.000.-, fürdő WC- 6.000.- ft. Tanegyház átalakítása és felszerelése 15.000.- frt. A vasut és a községi közötti feljáró utifeljáró járdáját kibontozták 10.000.- frt és az egész község minden vonatkozásában annyira fellendült, hogy alig lehet ráismerni, különösen a Balatonpartján. A jelen alaposan kárhoztatja a lakosságot a múltért.

1./ Néprajz.

A lakóházak általában nem régiek 70-80 évesnél idősebb házakat kb. 10-15 ta lálunk. Kossuth Lajos u 13, a tulajdonos bevallása szerint a család tulajdo na kb. 60-70 éve, de jóval előtte már a rokonság bírta a házat. 8. Viliszes Lászlóné szabadság utcában, Kétszeri Ambrus háza Kossuth L. u 16, az valami kor koresmaház volt. Néd és zsuppetős házak ritkák, a multban előfordult számos tizeset szükségessé tették a nádtető kikiszöbölését. A falak nagyré sze vályog és tömés, kis része téglából épült. Másfajta épületek / fa, vasbe ton/ nem található. A házak beosztása vázlatrajzát l. előbb.

Gémeskuttal csak a legelőkön találkoznak, a falu általában kezdi elveszite ni az ugnevezett somogyi jellegét.

2./ A régi népszokások közül legáltalánosabb a betlehemezés. A balatonberé nyi betlehemezéseket 1954. márciusában filmre is vették. Es országos viszony latban az első helyezést nyerte. Különösen a bábok mozgatása keltett nagy érdeklődést. Ugyanis a bábok nem egyhelyben mozgathatók, hanem két sín kö zött. A betlehemezők a szokásos karácsonyi énekekkel szerepelnek és amiben különböznek a többi betlehemes szokásoktól, hogy pásztoraik minden háznál ak tuális szórakoztató tréfákat mondanak. - Szüreti mulatságnál jórészt elvesz tették népi jellegüket. Megemlítendő itt a szőlőlöpés. Van egy bíró és bíróné és vannak csőszök és csőszlányok, akik a felkötözött szőlőre vigyáznak. Ha a csőszök a tolvajt elfogják a bíró elé cipelik és a bíró által kiszabott árat meg kell fizetni. A szüreti felvonulások általában a szőlőhegytől a felut át vezetnek. Itt még érdekesség szerepel a cigányok kócsija és a doboló. Aki a falun végig bementja mindenki gyengéjét és erényeit.

Cigányzene, illetve népzene a faluban nincs, csupán két-három tud még cíte rázni, Bojtor István, Rezes János és Kánya Antal. Cimbalmozni /Nagy Jenőbor ka, Kovács Simon, patkolókovács, Harmonikán Kánya Lajos dolgozó paraszt.

A népművészet lassankint kihál. 1946-ig élt a faluban egy Németh László ne vi pásztor, aki nagyon szépen tudott faragni bármilyen véből. Művészi foko sokat, tükördobozokat, ember és állatszobrokat szinte életet lehet a faba akár a hivatásos művész. O az egyetlen népművész akivel eddig itt találko ztam, falunkból már évekkal ezelőtt eltávozott, de kezemíve faluban majdnem minden háznál megtalálható. ~~XXXXXXXXXX~~

Balatonberénynek néptáncra nincs, ezt csak kulturműsorokon láthatunk. Csupán az öregek lakodalnak alkalmával szoktak táncolni / hogy a csibe hogy és zölderdőben jrtam/ Allitóltag volt egy üveges tánc a faluban ezt a ma is élő Amfer Naca néni tudja táncolni?

A községre vonatkozó régi irások Bene Kálmánnál található, Ifi Géznánál, Darvas Géznánál / fundálisok/ Az iskolára vonatkozó jegyzőkönyvek Hosszu La-josnénál.

A községi népművészet felélesztésével Gáts Tibor foglalkozik.

Erkölcsei élete a falunak tiszta, botrányos esetek nagyon elvértve fordultak elő. Törvénytelen gyerek egy-kettő adódik elő a faluban. Elvállás nagyon rit ka. A falusi nép vendégszerető, munkáját, földjét megbecsüli, ragaszkodik hozzá, jellemük korán fejlődik, ösztönzerű, kiskoruktól kezdve erős érzés sel bírnak minden jó és szép iránt. Ertekes becsületes nép, államát, hazá-ját forrón szereti, beadásban adófizetésben élenjár. Beadásban évek óta első helyen jár, adófizetésben az első három helyen. Minden lehetősége megvan imár felszabadult hazájában az ósrégi község mint életszínvonal, mint kultu ra tekintetében eddig nem tapaszt mértékben emelkedjen.

Balatonberény, 1954. október

Kiegészítés a lakóhely történetéhez.

Balatonberényben a jobbágyvilágban nem deresfa volt a többi helytől eltérően hanem deresök. A kiszabott botítások általában egy-egy főre 20 volt. Villács György elbeszélése szerint kit az ispán állítólagos engedetlenség miatt 20 botításra ítél, csak 16-t birt ki. Az öreg elbeszélése szerint ennél többet senki nem birt ki. A büntetés végrehajtását senkisen tudta, mikor hajtják végre pl. mikor jött ki vasárnap a templomból gyanútlanul két pribeek megfogta és elcipelte a dereskőre.

Az a deresök Sárdi Jenő házának küszöbe alá van letével.

Népszokások.

Halotti virrasztások. A virrasztásokon imádkoznak, énekelnek, közben borral és kaláccsal kínálják az imádkozókat, néha a bor hatása alatt olyan kedvek kerekedik, hogy majdnem néta szóval hagyják el a siratóházat. A halottat világot sem vinnék ki fejjel a házból, hanem csak lábbal, hogy ne jöjjen vissza. Temetés után nagy tort tartanak, mely sokszor lakodalommá válik.

A néphit úgy tartja, hogy a meghalt lelke addig virraszt a temető kapujában, amíg azt egy másik halott fel nem váltja. Az Árrameneknek nem szabad késő esti órákban arra nézni, mert bennivja a lélek.

Lakodalmi szokások.

Pénzt tesznek a menyasszony cipőjébe, hogy az ő kezében legyen azután is az erszény. - Ha megeskíszenek esküvő után a menyasszony igyekszik elsőnek megcsókolni az urat, mert úgy véli, hogy ő lesz az ur a házban, mert úgy tartják hogy aki először csókolja meg a másikat azé a hatalom. - A menyasszony kész akarva elveszti gyűrűjét, s úgy igyekszik, hogy azt a férje találja meg, mert az a néphit, hogy az esetleges összezördülések alkalmával a férjnek kell bocsánatot kérnie. Menyasszony kikérés. - Mikor az új asszonyt hozzák be a házba az ajtó be van csukva és csak úgy engedik be, ha három kérdésre meg tud felelni, jobb lábbal lép be a házba, hogy szerencsés legyen. - Éjfélkor mikor behozzák az új asszonyt az egyik násznagy három égő gyertyát tart a kezében és azt, az új asszonynak zsebkendővel egycsapásra el kell oltani és abból meglátják milyen ügyes. - Menyecske tánc, mikor a vőlegény benoizza az új asszonyt a násznagy az egyik kezében tartja a tányérát, a másikban a tányérát, a gyertyaoltás után a banda rázendít és elkezdik a menyasszonyt tánccoltatni, de csak az táncolhat a menyasszonnyal, aki pénzt dob a tányérba. Ha a vőlegény a táncot és a pénzt megelegette, visszaveszi a menyasszonyt és elvonulnak megszámlálni a pénzt, amit állítólag bölcsőmadzagra tartalékolnak.

Aprószenteki korbácsolás, különösen legények a lányos házakat keresik fel lehetőleg a kora reggeli órákban és elverik vele a lányokat, utána természetesen pálinkázás, ivás.

Husvétii locsolás itt már kihálófélben van.

Lucanapi kotyolás. Mecipelnek a lakásba egy nagy dorongot és arra ráilnek ott mondják el versiket, közben a háziasszony kukoricát hint rájuk. - Lucanapján nem szabad, mert nem fognak tojni a tyukok. Délig asszonynak a házba belépni nem szabad, mert elviszi a szerencsét, s ha véletlenül belép nem szabad neki mozogni, széken kell ülni, mert ha mozog a kotlós ott hagyja a fészket. Kiszék készítése, Lucanapján kezdik készíteni és éjjeli miséig kell elkészíteni, aki erre feláll az meglátja a jövőjét éjjeli mise alatt.

Szentgyörgy nap. Nyirfaágat raknak a kulcsjukakba, hogy a felszabadult boszorkányok be ne tudjanak menni.

Ha jégverés van a fejszét élével kiteszik az udvarra, hogy vágja el a jégve részt.

Róolvadás, szenesvizkészítés. Fzemverés ellen, ijedés alkalmával, s ha va lkit megbabonáztak. Kisgyerekekre pirosszallagot kötnék, hogy a szem meg ne verje őket.